

Krzysztof Fudalej

"Spes in virtute, salus in victoria",
red. Dominika Lipska, Joanna
Gładysz, Andrzej Gładysz,
Lublin-Zabrze 2014 : [recenzja]

Przegląd Historyczno-Wojskowy 16 (67)/2 (252), 221-222

2015

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

szefem sztabu gen. płk. Paula von Hindenburga (awansowanego pod koniec roku na feldmarszałka), dowodzącego kolejno 8 i 9 Armią, a następnie większością wojsk niemieckich na froncie wschodnim (*Oberbefehlshaber Ost*). Razem z nim odniósł wiele zwycięstw, m.in. w bitwie pod Tannenbergiem oraz nad jeziorami mazurskimi. Ludendorff jedynie przez krótki okres, na przełomie 1914 i 1915 r., nie był jego podwładnym, wówczas, gdy pełnił funkcję szefa sztabu niemieckiej Armii „Południe”, wspierającej w Karpatach austro-węgierskiego sprzymierzeńca.

Wkrótce planowane jest wydanie pozostałych dwóch tomów pamiętników obejmujących okres, kiedy Hindenburg był szefem Sztabu Generalnego, a Ludendorff pełnił u jego boku funkcję generalnego kwatermistrza armii niemieckiej, wywierając zarazem olbrzymi wpływ nie tylko na swego zwierzchnika, ale też i na liczne instytucje cywilne Rzeszy, a co za tym idzie kształtując całość niemieckiego wysiłku wojennego.

Pamiętniki Ludendorffa dają możliwość poznania poglądów autora – jednego z najwyższych wojskowych w swoim kraju – na zasadnicze kwestie militarne i polityczne ówczesnych Niemiec. Wynurzenia Ludendorffa nie pozostawiają żadnych złudzeń – mamy do czynienia ze skrajnym niemieckim nacionalistą. Omawiana praca pełna jest dygresji o wyższości kulturalnej Niemiec i Niemców, ich misji cywilizacyjnej na Wschodzie, pogardy wobec „polactwa” itp. Lektura tego tomu wspomnień wojennych Ludendorffa pozwala zrozumieć, dlaczego ich autor stanął ramię w ramię z Adolfem Hitlerem podczas puczu monachijskiego w 1923 r.

Praca wzbogacona jest 170 zdjęciami, 8 mapami umieszczonymi w tekście oraz 9 umieszczonymi na 3 rozkładanych dwustronnych arkuszach. Całość zamykają skorowidze nazwisk oraz nazw geograficznych.

Spes in virtute, salus in victoria, red. Dominika Lipska, Joanna Gładysz, Andrzej Gładysz, „Inforteditions”, Lublin–Zabrze 2014, 392 s.

Publikacja jest pokłosiem IX Ogólnopolskiej Konferencji Studentów Historyków Wojskowości, która odbyła się na KUL w grudniu 2011 r. Zawarto w niej 25 artykułów młodych badaczy dziejów militarnych z wielu ośrodków akademickich w Polsce. Ich zakres tematyczny i chronologiczny jest, jak zwykle w zbiorach o tym charakterze, szeroki: od asyryjskich technik zdobywania miast w świetle *Pytań do Szamasza*, po zaangażowanie RFN w I wojnę w Zatoce Perskiej. Oprócz dominujących prac historycznowojskowych są też artykuły z pogranicza historii sztuki, jak np. *Wygląd i uzbrojenie strażników z grobu Chrystusa w średniowiecznej ikonografii z ziem polskich* czy historii prawa – *Pojęcie czynnej służby wojskowej w prawie polskim (1918–1924)*. Ponad połowa artykułów poświęcona jest historii wojskowości polskiej, m.in.: dworzanom Zygmunta I w wojnie z Mołdawią (1530–1532), służbie

wojskowej Jana Stachurskiego (1655–1657), chorągwi husarskiej Jana Sobieskiego w latach 1673–1676 czy Polskiej Wytwórni Papierów Wartościowych w Powstaniu Warszawskim. Ciekawe są też prace na temat m.in. przemian w wojsku litewskim w pierwszym okresie okupacji sowieckiej oraz poglądów RAND Corporation w 1966 r. na schyłek brytyjskiej mocarstwowości.

Robert M. Citino, *Zagłada Wehrmachtu. Kampanie 1942 roku*, tłum. Mateusz Grzywa, Napoleon V, Oświęcim 2014, s. 409.

Książka, co sugeruje podtytuł, dotyczy działań niemieckich sił zbrojnych w 1942 r. Jej autor przekonująco wykazuje, że był to okres przełomowy nie tylko, co jest powszechnie akceptowane, ze względu na poniesienie przez III Rzeszy dwóch wielkich klęsk: pod El-Alamein i Stalingradem, co ostatecznie zatrzymało postępy Wehrmachtu, ale też ze względu na wymuszoną zmianę metod prowadzenia wojny przez niemieckie siły zbrojne, polegającą na odejściu od walki manewrowej.

Robert Citino w swej argumentacji wykorzystuje bardzo bogatą bibliografię (jej zestawienie zajmuje 28 s.) w języku angielskim i niemieckim, nie odwołuje się jednak do źródeł archiwalnych. Jest to o tyle zrozumiałe, że w *Zagładzie Wehrmachtu* – pracy przecież o charakterze syntetycznym – wykorzystuje on prawie wszystkie ważne opracowania, wspomnienia, artykuły itp. Przypisy zawarte w książce stanowią zresztą doskonały przewodnik po publikacjach angielsko- i niemieckojęzycznych dotyczących niemieckich sił zbrojnych w II wojnie światowej, ze szczególnym uwzględnieniem frontu wschodniego. Warto dodać, że najważniejsze prace opatrzone są komentarzem wskazującym na ich mocne i słabe strony.

W przeciwieństwie do większości autorów publikacji dotyczących roku 1942, Robert Citino nie skupia się na wspomnianych dwóch przełomowych bitwach: pod El-Alamein i Stalingradem, ale też nie podejmuje skazanej z góry na porażkę próby opisanie wszystkich działań wojennych w tym okresie. Widocznym jego celem jest przedstawienie na paru węzłowych przykładach zmian zachodzących wówczas w niemieckim sposobie prowadzenia wojny. Celowi temu służy układ pracy: najpierw omówienie cech charakterystycznych operacji Wehrmachtu z 1941 r., z wyjaśnieniem znaczenia pojęć wojny manewrowej (*Bewegungskrieg*) oraz taktyki zadań (*Auftragstaktik*) dla niemieckiej sztuki wojennej, a następnie przedstawienie walk o Krym, zwycięstwa sił feldmarsz. von Bocka pod Charkowem, zwycięstwa Rommla pod Gazalą i Torukiem, przebiegu „Fall Blau” oraz zatrzymania Armii Pancerniej „Afryka” w pierwszej bitwie pod El-Alamein. Tekst ubogaca 15 map sytuacyjnych i 40 zdjęć. Całość uzupełnia indeks.

Krzysztof Fudalej